

MÁTÉ ÁGNES

Súri Orvos Pál heidelbergi magyar peregrinus köszöntője a későbbi „Téli Király és Királyné” esküvőjére (1613)

A tanulmány Súri Orvos Pál heidelbergi egyetemi hallgató epithalamiumát helyezi el a Pfalzi Frigyes és Stuart Erzsébet esküvőjére készült irodalmi alkotások mezőnyében. Súri Orvos munkája mellett a szintén heidelbergi hallgató Johann Philip Pareus művéből is párhuzamokat hoz az esküvői propaganda legfontosabb toposzaira. Súri Orvos művének különlegessége a pápaellenes retorikában használt (képzeletbeli) állatmetaforák sora, amelyekkel a Protestáns Unió és a Római Kúria konfliktusát ábrázolja. E metaforák között helyet kapott egy, állítólag a Garda-tóban élő szörny említése is. A szörny legendája a 16. század végétől adatolható, a 21. század elején pedig saját állatrendszertani nevet is kapott (Benacosaurus Lacustris), és Thomas Brenner gyermekkönyv-sorozatának főszereplőjévé vált.¹

Kulcsszavak: a választófejedelmi esküvő toposzai, Súri Orvos Pál, Heidelbergi Egyetem, Johann Philip Pareus, pápaellenes retorika, Benacosaurus Lacustris (Garda-tavi kígyószörny)

A jelen tanulmány azt a kis kiadványt mutatja be, amely a heidelbergi magyar diákok nevében köszöntötte V. Frigyes pfalzi választófejedeleme (1596–1632) és Stuart Erzsébet (1596–1662) angol királyi hercegnő Londonban, 1613. február 14-én kötött házasságát. Az elemzés a szövegeknek azokra a motívumaira koncentrál, amelyek az esküvőre készült százas nagyságrendű népnyelvű és latin szövegekkel, illetve a Londontól

---

¹ A szerző az NKFIH PD128227 Királyi és arisztokrata neolatin nászének-költészet a kora újkori Magyarországon c. projekt vezető kutatója. A publikáció az MTA-SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció (TK2016-126) támogatásával jelent meg.

Heidelbergig terjedő, nagyszabású ünneppsorozat gondosan megtervezett szimbolikájával tematikus egyezést mutatnak. A magyarországi kötődésű neolatin nászénekeket vizsgáló dolgozataim között ez elsősorban az epithalamium nemzetközi beágyazottságára helyezi a hangsúlyt, mivel a tárgyalt kiadvány azon kevés példák egyike, amelyekben a magyarországi szerző egy összeurópai jelentőségűnek remélt frigy ünnepelőihez csatlakozott. Az esküvő ötszázadik évfordulójára készült nemzetközi tanulmánykötet adott támpontokat az elemzéshez,² Súri Orvos Pál szövege pedig itt jelenik meg először modern kiadásban.³

A „megváltó” házasság

A tizenhetedik életévében járó Frigyes és nála néhány nappal idősebb arája egybekelését az európai protestáns közösség nem csupán két dinasztia egyesülésének látta, de frigyükhöz valósággal messianisztikus elvárásokat fűzött. A Protestáns Unió hatalomra jutását remélték tőlük, a Pápa legyőzését, és abban reménykedtek, hogy Frigyes lehet az első protestáns császár a Német-római Birodalomban. Ez az elvárás részben magyarázható a vőlegény választófejedelmi címével, részben pedig a menyasszony szellemi örökségének és esetleges trónöröklésének tulajdonítható. Erzsébet édesapja ugyanis az a Stuart Jakab skót király volt, aki I. Jakab néven lett Anglia királya 1610-ben, a „szűz királynő” Tudor I. Erzsébetet követve a trónon. 1596-ben, első leánya születésekor Jakab Erzsébet királynőt választotta keresztanyának, vagyis róla nevezte el a kislányt, ezzel nem csekély elvárásokat támasztva a gyermek majdani politikai szerepével kapcsolatban.⁴ Stuart Erzsébet és Frigyes eljegyzése már megtörtént, amikor Erzsébet bátyja, a trónörökös Henrik Frigyes 1612. november 6-án váratlanul elhunyt. Ekkor az angol protestantizmus nagy reménységének helyét szellemi értelemben a sógora, Frigyes, politikai értelemben pedig részben a húga, Erzsébet vette át, aki számára Jakab király biztosította a trónöröklést abban az esetben, ha a soron következő fiútestvére, Károly is utód nélkül hunyna el.⁵ A nevével meg-

---

² SMART–WADE (eds.) (2013).

³ Érintőlegesen szól róla GÖMÖRI (2004).

⁴ MEIKLE (2013: 132).

⁵ HUBACH (2013: 222).

kapott szerepelvárás mellé tehát a királynői pozíció, és ezáltal I. Erzsébet örökségének a folytatása is Stuart Erzsébet lehetősége és feladata lett, mintegy hozományként azokat is magával vitte a házasságába. E mozzanatok mind lényegesek, ugyanis mindegyik helyet kapott az esküvői reprezentációban, az előadott színdarabokban és maszkos játékokban, a termék díszítésében és a felállított diadalíveken, akár csak az eseményt köszöntő szövegekben, valamint a róluk szóló beszámolóokban. Az alkalmazott toposzok a várakozásokhoz igazítva éteri magasságokba emelték a két fiatal alakját, miközben bibliai és mitológiai túlzásoktól sem riadtak vissza: Frigyes például mint Dávid és Phoebus megtestesülése, Erzsébet pedig mint az aranygyapjú és Erzsébet királynő reinkarnációja tűnt fel az esküvői propagandában.

Az utazás Heidelbergbe

A magyar királyok házassági szokásait ismerő olvasó megszokhatta, hogy a *per procuram* esküvőt és a menyasszony hazahozatalát a királyi küldöttség tagjai végezték, a vőlegény csak székesfővárosa közelében találkozott először arájával. Másutt Európában azonban rangtól függően rendszeresen előfordult, hogy a vőlegény személyesen ment el menyasszonyáért, vállalva a hosszú utazás veszélyeit és fáradalmait. Pfalzi Frigyes is kétszer járta meg a Heidelberg és London közti utat, mire feleségét otthon tudhatta. E tettét heroikus vállalkozásként ábrázolták a panegirikus hangvételű epithalamiumok. Az új pár 1613 tavaszán a Kent tartománybeli Margate kikötőjéből indult útnak, és másfél hónap alatt ért Heidelbergbe Hollandián át, a Rajna mentén haladva. Az érintett városokban különböző ünnepek, tűzijáték és lovagi torna köszöntötte őket.

Heidelbergben ezekben az évtizedekben nagy volt a külföldiek jelenléte: az idegen országból érkező hallgatók beiratkozási rátája az egyetemen elérte a 34 százalékot, míg Tübingenben ugyanez az arány alig volt 2 százalék.⁶ A magyar diákok számára is vonzó volt a teológiaprofesszor David Pareus személye, akinek magyar kapcsolatairól jó felvilágosítással szolgál a szakirodalom.⁷ A Pfalzi Frigyes és Stuart Erzsébet

---

⁶ THOMAS (2010: 141).

⁷ HELTAI (1994).

esküvőjére készült „magyar” köszöntő kötet szerzője, Súri Orvos Pál is David Pareus tanítványai közé tartozott. 1612. szeptember 11-én iratkozott be a heidelbergi egyetemre,⁸ korábban ott tanult bátyjához és támogatójához, Mihályhoz hasonlóan.⁹ Súri Orvos Pál néhány levelén és köszöntő versén kívül az itt tárgyalt *Solemnitas hymenaea* (RMK III 1124) című epithalamiuma ismert csupán. A kiadvány négy költeményt tartalmaz, összesen 228 sornyi terjedelemben, ezek a következők: *Ode Accclamatoria* (1–28. skk.), *Ode Metatoria* (29–148 skk.), *Echo acrosticha* (149–168 skk.) és *Tripudium Hymenaeum* (169–228. skk.)

A 2013-as ötszázadik évfordulós tanulmánykötet tanulsága szerint Heidelbergben a fejedelmi pár ünnepélyes bevonulására az udvar, az egyház és a városi tanács mellett az egyetem négy kara is felállította a maga diadalívét. Sajnos azonban csak a városkaput borító diadalív elemzését találjuk meg, az egyetemnek az ünnepségekben betöltött szerepéről nem esik szó,¹⁰ és David Pareus neve is csupán egyszer fordul elő a kötetben.¹¹ Az egyetemi diákság alkotásai közül összehasonlítás-ként így csak azt a kiadványt tudtam használni, amely véletlenül megvan a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában: Johann Philip Pareusnak, a professzor fiának *Vota epithalamia* című munkáját.¹² Alább a Súri Orvos Pál kötetében előforduló, az esküvői ünnepségek tematikájához kapcsolódó motívumok jelenlétére hozok párhuzamokat Pareus művéből is.

A dicsőítő költemények fő motívumai: az aranygyapjú, leopárdok és oroszánok, királylányok messze földről

A Londontól Heidelbergig tartó, csaknem négy hónap alatt megtartott ünnepségek egyik központi eleme a víz volt. Frigyes és Erzsébet házasságát remélt jelentőségére utalva a „Temze és Rajna” frigyének nevezték, és e két folyó mellett a Neckar is helyet adott imitált tengeri csatának, valamint a dekorációk ikonográfiai programjában és a szövegekben

---

⁸ HELTAI (1980: 321).

⁹ HELTAI (2018).

¹⁰ HUBACH (2013: 210).

¹¹ SMART-WADE (eds.) (2013: 188).

¹² PAREUS (1613).

folyóistenként jelent meg. Úgy tűnik, sokak számára az utazás fantáziát leginkább megmozgató része a tengeri átkelés lehetett, amelyet a humanista képzésben részesült szerzők az argonauták útjával azonosítottak, Frigyesre osztva Jason, Erzsébetre pedig az aranygyapjú szerepét. Heidelbergben a mítosz alapján rendezték meg a nagyszabású lovagi játékokat, amelynek része volt egy lovagi torna, gyűrűfutás és lovakon pazar felvonulása kíséretük és különböző hadigépek bemutatójával együtt.¹³

Súri Orvos művének második, *Ode Metatoria* (29–148. skk.) alcímű része rácsodálkozik az ifjú Frigyes bátorságára, aki a Rajnán és az Északi-tengeren utazva kitette magát a hullámok szeszélyének (38–48 skk.), amely gyakran gyermekek életét követeli, és özvegyé teszi az anyákat. A vizek szeszélyét a trójai menekültek, de Hercules is megismerték, mikor utóbbinak kedvelt kísérőjét, a szép Hylast elrabolták a tengeri nimfák, a Nereidák. Az utazás veszélyeinek felnagyításával növeli Orvos a vállalkozás dicsőségét, amelynek jutalma méltóbb még a Jasontól megszerzett aranygyapjúnál is (141–148. skk.) A Cholchisban megszerzett arany kos bőrének ugyanis értékesebb a Britanniából hozott oroszlánok bőre, amelyek a választófejedelem oroszlánjaivá lesznek: *Colchidos an magis / Non est beatum Pelle, Leonibus / Acres Palatini Leones / Congeneres fieri Britannis?* (145–148. skk.) A költemény zárórészének heraldikai magyarázata van. Mind a pfalzi választó címere, mind az Erzsébet édesapja által bevezetett angol királyi címer ugyanis oroszlánokat tartalmaz, vagyis a két ház egyesüléséről van szó, illetve arról, hogy Erzsébet családi oroszlánjait a választófejedelem oroszlánjaira cseréli fel. Mint Hanns Hubach tanulmányából megtudható azonban, az oroszlános címerek használatának a heidelbergi bevonuláskor nagy jelentősége volt, ugyanis a német fél Erzsébetet egy olyan címerváltozattal személyesítette meg (három *lions passants*, azaz fekvő oroszlán képével), amely heraldikailag leopárdnak értelmezendő, és ezért alsóbbrendűnek számított.¹⁴ Ezzel a szimbólummal a férj családjának birodalmi választófejedelemi rangjából eredő elsőségét fejezték ki, vagyis Erzsébet szerepét férje mögött jelölték ki, és nem úgy utaltak rá, mint Anglia esetleges leendő ki-

---

¹³ MCGOWAN (2013: 446).

¹⁴ HUBACH (2013: 231).

rállynőjére. Ez az elsőbbségi kérdés a pár teljes házassága alatt problémákat okozott, amelyet Frigyes úgy orvosolt, hogy néhány évvel házasságkötésük után már nem jelent meg nyilvánosan a felesége társaságában, így a precedenciával nem kellett törődnie.¹⁵

Az egymástól messze született, illetve tengertől elválasztott pár ideája további asszociációkra is alapot adott az irodalmi művekben. Johann Philipp Pareus kötetének utolsó darabja *Melos aspasticum* címmel például Frigyes és Erzsébet nászát jelentőségében Paris és Helena frigyéhez hasonlítja. A két esemény természetesen különbözik abban, hogy az újkori nász mentes a házasságtörés bűnétől, és nem Amor mérges nyila, hanem Isten botja (*thyrsus*) rendelte el: *Illum Cupido fixit arundine / Felle inquinata vipereo salax: / Hunc entheatu sed JEHOVAE / Thyrsus agit superi incitatum*.¹⁶ Egy John Forbes of Corse nevű szerző *Aeneis*-átdolgozásában Frigyeset Aeneasként ábrázolta, akit az előképénél szerencsésebb Erzsébet–Dido királynő rá tudott venni a maradásra, majd együtt sikerült legyőzniük a Turnus képében ábrázolt császárt.¹⁷ A korban divatos *Aeneis*-átdolgozások mellett az asszociáció alapját adhatta az is, hogy Erzsébet nevét latinul röviden Elisa alakban írták, amely közel áll Dido királynő másik nevének, az Elissának az írásmódjához.

Az Angliába volt szerzetestársával együtt érkező szabadgondolkodó Giovanni Maria Genochi *De Auspicatissimis Nuptis* című munkáját pedig az ószövetségi Salamon és Sába királynője képében ábrázolt ifjú pár találkozásával kezdi, így hangsúlyozva Frigyes és Erzsébet egyesülésének jelentőségét.¹⁸

A menyasszony és a vőlegény személyes szimbólumai

Az előzőekben azokat a bibliai és mitológiai párhuzamokat láttuk, amelyeket a házasulókra mint párra alkalmaztak. Most szólni kell Erzsébet és Frigyes saját szimbólumairól, illetve azokról a szerepelvárásokról is, amelyeket egykori családtagok példáján keresztül fogalmaztak meg felénk az egyes szerzők. Mint korábban említettem, a menyasszony számá-

---

¹⁵ CALCAGNO (2013: 263).

¹⁶ PAREUS (1613: számozatlan).

¹⁷ GINZEL (2013: 121).

¹⁸ Uo.

ra névadásakor kijelöltek egy követendő példát I. Tudor Erzsébet személyében. A „szűz királynő” ikonográfiájának egyik központi eleme volt, hogy a női erényét megtartva is férfias erővel tudott kormányozni, tehát a *virgo* és a *virago* mint nőideál erényei egyesültek benne.¹⁹ Ez utóbbi jelzővel „virago Elisa” illeti *Ode Metatoria* versében Súri Orvos Pál is Erzsébetet: *Videsne ut occultum aureola e sinu / Scintillat ignem stella viraginum / ELISA!* (77–79. skk.); *Ductura pulchram salsa viraginem / DUCI PALATINO, alma cuius / Lympha loquax rigat arva Nicri. / Salve Virago credita Pegasi / Pennis; triceno lumine pervigil / Quam Fama praevertit, diuque / Multiplici populum replevit / Sermone, celsis turribus assonans / Isthac: BRITANNIS REGIA ab ultimis / ELISA venit PULCHRA.* (114–123. skk.) Élete során Stuart Erzsébet természetesen nem követte mindenben keresztanyja példáját, hiszen összesen tizenhárom gyermeknek adott életet, de műveltsége, a nehézségekkel való megküzdés képessége és férfias kitartása kifejezetten a hosszú özvegység alatt olyan tulajdonságok voltak, amelyet mindig igyekeztek hangsúlyozni a róla szóló beszámolók. Erzsébet a férje rövid cseh királysága után (1619–1620) – ami miatt katolikus ellenfelek a „Téli Király és Királyné” gúnynevet ragasztották rájuk –, el kellett, hogy viselje a családját sújtó birodalmi átkot (1621), illetve a választói rangjától való megfosztását (1623), és a hollandiai száműzetést. Férjével ellentétben Erzsébet még akkor is életben volt, amikor fiuk, Károly Lajos 1648-ban visszaszerezte a rajnai palotagrófi címet, bár egyes vélemények szerint az anya ezután sem kapta meg a rangjához illő bánásmódot, amit töretlen szívvel viselt.²⁰

Súri Orvos kötetének harmadik darabja, az *Echo acrosticha* egy másik jelzőt is ad Erzsébetnek, Britannia rózsájának nevezve őt: *remotorum ROSA ELISA Britannum* (161 s.). Valószínűleg az angol rózsa kifejezés nem csupán a legkülönbélebb kultúrákban megtalálható nő-virág azonosításra utal, hanem Erzsébet esetében specifikusan a Tudor-rózsára, vagyis a felmenőinek arra az ágára, amely révén édesapja angol király lehetett, Erzsébet pedig a trónnak esetleges örököse. Erzsébet nagymamája ugyanis Tudor I. Mária skót királynő volt, vagyis I. Erzsébet királynő unokatestvére. A Stuart hercegnőt Erzsébet királynő újjászületé-

¹⁹ OLECHNOWICZ (2017: 218).

²⁰ AKKERMAN (2013: 155).

seként ünnepli Johann Philip Pareus is *Ode adventatoria* című versének végén. Ugyanott az ifjú Frigyest pedig szépapja, Kazimir Brandenburg-Bayreuth nagyhercege megtestesüléseként reméli látni: *Surgit huic CASIMIRUS alter / Insignis orbi: surgit et altera / ELISA tumba surgit ab Anglica / Praesignis Heroína nobis, / Et celebri illa virago fama.*²¹ A szépapja és a vőlegény azonosítása többször előfordul az angol humanisták által írt köszöntő versekben is.²² Szintén a szigetországban született versek egyik fontos motívuma, hogy a Stuart Henrik halála után maradt úrt sógorának, Frigyesnek kell betöltenie, és ugyanez a kívánság fogalmazódik meg Pareus III. epigrammájában is: *Vivit in HENRICO FRIDERICUS: sanguinis author / PALLATINE tui, et cesse BRITANNE tui. / Vivat FRIDERICUS! Gignat pluresque gemellos / PALLATINE tibi, et celse BRITANNE tibi.*²³ Végül a Pareusnál is megtalálható toposzok között kell említeni a kifejezetten Heidelbergben kitalált szerepelvárás, amely V. Frigyest mint második Dávidot mutatja be: a toposz forrása Adam Scultetus udvari káplán prédikációjában gyökeredzik, amelyet az ifjú pár szerencsés megérkezésekor mondott el.²⁴ Pareus pedig I. epigrammájában azt jósolja, hogy a filiszteus óriást legyőző Dávid képében Frigyes is győzedelmeskedik a katolikus egyházon: *Nempe Philistinum Polyphemum dextra Davidis / (Quantilli juvenis!) sic dedit ecce neci.*²⁵

Az öröklött szerepek tekintetében mindkét nemzet humanistái nagy feladatokkal ruházták fel a fiatal választót és a királyi hercegnőt. Ahogy azonban az események később megmutatták, a párhoz, illetve születendő fiúgyermekükhöz fűződő nagy remények nem teljesültek, és nem lett protestáns császára a Német-római Birodalomnak.

Ekhós vers, víziszörny, győzelmi tánc

Súri Orvos Pál könyvecskéjének harmadik darabja egy ekhósvers, ami *Echo acrosticha* címe szerint is két költészeti megkötést egyesít magában: a versfőkben a menyasszony nevét rejti el, minden második sorban pe-

²¹ PAREUS (1613: számozatlan).

²² GINZEL (2009: 237).

²³ PAREUS (1613: számozatlan).

²⁴ SMART (2013: 191).

²⁵ PAREUS (1613: számozatlan).

dig a visszhang istenasszonya, Echo válaszol a feltett kérdésre. A költészeti megkötésekről (*contrainte*-ek) Szigeti Csaba írt kétrészes tanulmányt néhány éve.²⁶ Szigeti szerint bár hazánkban arisztokrata költőknél (mint Balassi Bálint vagy Zrínyi Miklós) találhatjuk meg az ekhós vers műfaját, az nem kifejezetten társadalmi réteghez kapcsolódó forma, és tematikus megkötései sincsenek az európai irodalomban.²⁷ Mivel a neolatin irodalomban szinte bármely költői formában írt, házassági alkalomra szerzett művet hívhatunk epithalamiumnak, nem csoda, hogy ezek között találunk akrosztichonos és ekhós verseket (*epigramma echica*) a magyarországi anyagban is. Súri Orvos műve mellett készült több ekhós vers és akrosztichonos költemény is például Bethlen Gábor és Brandenburgi Katalin esküvőjére, Bethlen többnyire névtelenül maradó alumnusai tollából a *Gamelia* című,²⁸ Frankfurtban kinyomtatott versgyűjteményben, amelynek szerzői láthatóan a legváltozatosabb formai megkötések bemutatására törekedtek. Stuart Erzsébet és Pfalzi Frigyes esküvőjére egy angol szerző írt olyan verset is, amelynek versfői a vőlegény, sorvégei (*telestichon*) pedig a menyasszony keresztnevét rejtik.²⁹ Nálunk ilyenre a polgári státusú szepesolaszi lelkész ifj. Andreas Günther és Susanna Alauda 1663-ban kötött házasságára írt *Vinculum martiale* című versben találunk példát,³⁰ amelyben a házasulandók keresztneve és családneve is szerepel a kellő vershosszúság érdekében.

Az ekhós versforma önmagában is a költői lelemény próbája, mert nehéz elkerülni az erőltetett rímeket. Súri Orvos ezt a feladatot jól megoldja, amikor versét egy asszociációs sorra fűzi fel: a Venus istenasszony egyik madara, a hattyú által kísért vőlegény tengeri útját ábrázolja vissza Angliából (*avis-olor-mare-amat*), aki onnan egy jóillatú rózsát hoz el (*odor-rosa*). Ez az erényekkel telt rózsza Erzsébet, a királyi virág (*Flos Regius*), akinek a jövőbeli szerepét a vers utolsó négy sorában (164–168. sk.) azonban kevésbé transzparens metaforákkal ábrázolja a szerző. A királyi virág feladata, hogy a Benacus tekergőző szörnyeit (*monstra Benacus*) le-

---

²⁶ SZIGETI (2014), SZIGETI (2015).

²⁷ SZIGETI (2014: 98).

²⁸ RMK III 1399.

²⁹ GINZEL (2009: 238).

³⁰ FRÖLICH (1663).

győzze, a latiumi partokon elmerülve a bálványimádó griffmadár (*Gryphus Idolii*) pedig elhagyja a területet, és a griffmadár elpusztítása után vezérlő csillagként az angol leány (*syderis instar Angla*) legyen a gyógyír (*medicamen*) a beállt helyzetre. A Benacus említéséből megérthető, hogy a vers cselekményének helyszíne Anglia és a Neckar folyó városa után immár Itália, mivel a Benacus a Garda-tó antik elnevezése volt. A Latium területén lakó bálványimádó griff pedig valószínűleg a római Pápai Kúria metaforája, amelyet a Protestáns Unió annyira vágyott legyőzni, és amely győzelemben nagy szerepet szántak Erzsébet angol protestáns honfitársainak is. A pápaság *Gryphus Idoleus* vagy hasonló elnevezésére nem találtam párhuzamot, de azt feltételezem, hogy a protestáns rózsakeresztes párt – amelynek Pfalzi Frigyes néhány év múlva a vezetőjévé emelkedett – illetve hasonló metaforákkal a katolikus egyház fejét. Ennek a kapcsolatnak a felfejtését a téma szakértőire hagyom.

Ami formáján és szimbolikáján kívül érdekes még Súri Orvos versében, az egy kultúrtörténeti adat korai felbukkanása. Az általa emlegett, Garda-tóban lakó víziszörny ugyanis nem Súri Orvos saját leleménye, hanem egy néhány évtizeddel korábban nyomtatásban is megjelent, Salò (Lombardia) környéki lokális hagyomány lenyomata. 1599-ben Bresciában adták ki egy bizonyos Bongianni Grattarolo atya *Historia della riviera di Salò* című, hagyatékban maradt munkáját a Garda-tó környékének településeiről, amely az első ismert említése az állítólag a tóban élő szörnyeknek. Helytörténetében Grattarolo a következőképp számol be a lényekről:

Ezen a helyen [az Isola del Garda Santa Marta nevű kolostoránál] néhány kíváncsiskodó ki óhajtotta kémlelni, hogy mennyire mély a tó (mert az a hír járja, hogy nagyon mély), és egy kötéllel leengedtek valakit, aki olyan hivatásos merülő volt, mint napjainkban Cola Pesce Napolitano,³¹ vagy mint régen Xerxes idejében a macedóniai Scionéból való Scyllis:³² és amikor jó darabon leengedték, jelet adott, hogy húzzák föl. A félelemtől félholtan húzták föl, és alighogy elmondta, hogy a sziget alatt néhány nagyon sötét barlangban látott

³¹ A szicíliai Colapesce 13. századi legendája szerint a vízben halként úszó Nicola, röviden Cola tartja a vállán Szicília szigetét.

³² SMITH (1850: 792).

valamiféle halakat vagy inkább valamiféle szörnyeket, amelyek óriásiak voltak és elképesztően csúfak, meg is halt. Még most is vannak szerzetesek, akik azt mondják, hogy a nagy melegek idején a víz alatt észrevettek és láttak ezekből a szörnyekből, és annyira megijedtek tőlük, hogy nem is mertek többet visszamenni oda. Nem akarom mondani, hogy ugyane szerzetesek közül néhányan kitartóan állítják, hogy látták a szigetet összeroskadni a hullámveréstől és a hideg északi szél erejétől. És hogy higgyenek nekik, nemcsak valami bőröket mutogatnak a kolostor műhelyében, hanem [a sziget beomlásának nyomaként] széles kőrepedéseket is, mintegy ezek bizonyítékául.³³

Nem lehet tudni, hogy Súri Orvos is Grattarolo kötetében olvasott-e a Garda-tó szörnyéről, vagy máshonnan hallott róla, mindenesetre a Heidelbergi Egyetem könyvtárában ma az említett kötetet nem tartják számon. Lehetséges, hogy ebben a kérdésben is a pápaellenes retorika helyi heidelbergi eszköztárának vizsgálata vezethetne nyomra.

A szörnyre való utalást másfél évszázaddal későbből egy másik latin versben is megtaláltam, amely azonban ugyanúgy Salò környékén keletkezett, mint Grattarolo munkája. A gyűjteményes kötet Garda-tó mellett élő szerzőinek egyike, egy bizonyos Johannes Maria Cattaneo *Epigrammá*-jában többek között azzal dicséri egy Nisaeának nevezett hölgy énekhangját, hogy hallatán még a Benacus szörnye is kiemeli a fejét a vízből.³⁴

---

³³ „In questo loco alcuni curiosi, disiendo sapere quanto ci fosse profonda l’acqua (che è fama che ci sia profondissima) con una corda calarono giù uno, che facea professione di star sotto, come faceva Cola Pesce Napolitano ai dì nostri, et anticamente fin al tempo di Xerxe Scilla Sicionio: il quale fu disceso per buona pezza, diede segno che lo traessero. Lo trassero mezzo morto dallo spavento, e tosto ch’ ebbe detto haver veduto sotto l’Isola in alcune caverne oscurissime certi pesci o piu tosto certi Mostri smisurati, e deformissimi finì di morire. Ci sono ancora di frati che dicono havere notato sotto acque ne tempi di gran caldi, et haverci veduto di quei Mostri, et essersene spaventati talmente, che non hanno più osato di tornarci. Non voglio restar di dire che alcuni di medesemi frati pertinacemente affermano haverla veduta crollare, battuta dalla furia dell’onde, et di venti dell’Aquilone. Et perché gli si creda, mostrano certi non pur peli, ma fessure larghe nella fabbrica del Monasterio, come fattici per ciò.” GRATTAROLO (1599: 11–12).

³⁴ PONTARA (a. c. di) (1774: 270). *Cum Nisaea canit, culta et sua carmina promit, / Omnis in ore suo gratia, splendor adest. / Dum canit illa, silent homines, silet inscius aether, / Littore composito, murmure tota silent. / Annosum Pater est visus Benacus ab undis / (Insoliturum*

Úgy tűnik, a helyi hagyomány a lényről a 20. század második felében kapott új erőre a Garda-tónál, ahol 1965 óta többszörös szörnyészlelésekről számoltak be. A lényt kígyószerűnek írták le, és a skóciai Loch Ness-hez kötődő Nessie-vel, illetve a Lago di Comóban állítólag élő szörnyvel, a Lariosauroval rokonítják. Latin nevet is kapott az élőhelye és az alakja után: Benacosaurus Lacustris, azaz kb. „Garda-tavi kígyószörny”. A lénynek valóságos kultusza alakult ki az elmúlt évtizedekben, és egy angol szerző, Thomas Brenner még illusztrált mesesorozatot is írt róla *The Tales of Bennie, the Lovable Monster of Lake Garda* címmel.

Súri Orvos munkájának utolsó darabja a *Tripudium Hymenaeum*, amely az ifjú pár heidelbergi bevonulását és a zajos ünnepeket vetíti az olvasó elé. A *tripudium* háromlépéses győzelmi- vagy fegyvertáncot jelent, s ennek megfelelően a vers első része erős akusztikus hatásokkal dolgozik, illusztrálva a diadalmenetet kísérő fanfárok, dobok és egyéb zeneszerszámok hangját. A vőlegény saját reprezentációjából ismert³⁵ Phoebus (191. s.) megnevezést kapja, amely egyes értelmezések szerint a *Sol invictus* és így egy új Megváltó asszociációját is megengedte a jelenlévők számára. A menyasszony eljövetele pedig Aurora hajnalistennő megjelenésével azonosítódik (194. s.), ami szintén egy új kor beköszöntét vetíti előre, ismét kifejezve a szinte messianisztikus elvárásokat, amelyeket a pár, illetve születendő gyermekeik felé támasztott a protestáns közösség.³⁶ A költemény ezután egy napba sűrítve sorra veszi az ünnepeket – ahogyan azokat előre megtervezték –, bár valójában több napig tartottak: szó esik a felállított diadalívokról (203. s.), az ünnepi miséről (204. s.), a színházi előadásról (205. s.) és a lovagi játékokról (208–210. sk.). Ezután az ünneplő tömeg énekkel és zenével köszönti az ifjú párt (216. s.), akik napszálltával elindulnak a nászi ágyba (221. s.), majd jókívánságok és bő gyermekáldás kérése zárja a költeményt.

---

monstrum) tollere et ipse caput. / Non ita Thyrrinae blando modulamine Nymphae, / Demulcent animos, pectora et alliciunt; / Dulcem aestate nova volitans per florea rura / Nec sic stípat apes ingeniosa favum. / Credo equidem Phoebi Nisaeam aut esse sororem, / Sice decem in docto sunt Helicone Deae.

³⁵ HUBACH (2013: 207).

³⁶ CALCAGNO (2013: 248–249).

Súri Orvos Pál és az ifjú Pareus által írt epithalamiumokból világosan látszik, hogy a heidelbergi diákságot is előre felkészítették a fejlődési ünneppsorozat felépítésének és szimbolikájának részleteiből, akiknek a művei így belesimultak a gondosan kidolgozott reprezentációs programba. Szinte ugyanis nincs olyan eleme a fiatal szerzők verseinek, amelyekre ne találjunk párhuzamot az eseményre készült vizuális, illetve irodalmi művekben; a feladatot tehát a tőlük elvárt módon teljesítették. A bevett metaforákon túl Súri Orvos Pál művében azonban találunk olyan elemeket is, mint az ellenséges pápaságot leíró szimbolika, illetve egy Heidelbergtől távol eső helyi hagyomány felbukkanása a Garda-tavi víziszörnyről, amelyeknek a megértéséhez talán a rózsakeresztes párt propagandájában alkalmazott retorika beható ismeretére lenne szükség. Összességében tehát a heidelbergi magyar peregrinus műve jól megmutatja, hogy egy olyan nemzetközi figyelemre számot tartó esemény, mint Pfalzi Frigyes és Stuart Erzsébet esküvője, kettős elvárást támasztott a nászénekek szerzői felé. Az alkotóknak egyrészt figyelembe kellett venniük a kijelölt propagandisztikus kereteket, hogy újabb és újabb érvekkel bizonyítsák az előre meghatározott állításokat, másrészt pedig saját ízt, lokális színezetet is adniuk kellett műveiknek, amellyel kifejezték a szűkebb közösséghez tartozásukat, ez esetben az egyetem, talán kifejezetten David Pareus tanításait.

Szövegmelléklet

Solemnitas Hymenaea Nuptiis Augustissimis Illustrissimi Potentissimique Principis D. D. Friderici V. Sacri Romani Imperii Archidapiferi Electoris, Comitum Palatini ad Rhenum, Ducis Bavariae etc. Sponsi. Et Serenissimae Honestissimaeque Virginis Reginae Elisabethae Jacobi Magnae Britanniae, Regis etc. Filiae Unicae Sponsae quam Auspicatam quia cupit, desiderio vovet aeviternam et nomine gentis Ungricae quae est Heidelbergae conceptam scriptamque, offert consecratque Paulus Orvos Surius Ungarus S. S. Theologiae Studiosus, Heidelbergae, Typ. Johan. Lancelloti, Acad. Typographi., Anno M D CXIII.

Ode Acclamatoria ad Illustrissimos et Potentissimos Sponsos DD. DD. Fridericum V. Electorem Palatinum etc. Elisabetham Reginam etc.

Postquam dicatam dia manum sacris Iessaei adursit Musa senis, bibi et Non erubescendas, vel ipsis Virginibus Solomonis undas.	
Circa Dionaea Orchomeni vada,	5
Tentare lusus est animus novos Collesque pulchre germinantes Cyprigenae superare matris.	
Ha! cerno calles pulvere jam tegi, Qua levigatis, marmoribus patent	10
Postes Maronis, qua celebris Vate sedet Nemesis Tibullo.	
Sed quo? evaganti frena licentiae, Impono, ne audax provebar in specus	
Quas Troja complevit, ruinas	15
Nunquam humeris positura fractis.	
Pulchra Hyppocrene, me sed, Horatii Humente tingat flumine, quo labra	
Tinctus, novelli FAUSTITATES Connubii resonem jugales.	20
Dicam, quid olim Regia posteris Praesentis horae gignat amaenitas?	
Augmenta commissi caloribus Fasne Friderice referre plectro?	
Parvae tenellam num Deus hostiam	25
Fastidit arae? Martius ungulas Aut miles aspergi decora Bellerophontis aqua recusat?	
Ode Metatoria.	
FRIDRICE flos et gloria principum, Unde hic laborum motus alacrium?	30
Potensque contra vel trimembrem Geryonem Clypeo increpare	
Unde unde robur? quae tibi mens fuit? Quis fervor? Huius quis Deus innuit	
Molimen orsus? quae ad remotos	35
Vis rapuit te agilis Britannos?	

Non te recussit terribilis tremor
 Rheni bicornis? Vortice qui suo
     Explorat infantes, et illos
     Saepe vorat, viduatque matres. 40
 Ah! quam nefastos aequora alunt Deos:
 Quam semper Austris foeta furentibus
     Crudele tentant praelium! Quod
     Novit Iber, profugique Troes.
 Nunquid profund[i]s impulit alveis, 45
 Leucaspim, Orontemque Herculeumque Hylam,
     Dum litus innarent marinum;
     Nereidum chorus insolentum.
 Ast vestra virtus pol medioxuma
 Tra[n]avit aequor, quam neque pervicax 50
     Tardavit Arcturi cadentis
     Turbo, neque Oceani procellae.
 O digna tanto Principe, et infrequens
 Fortuna! Quem sic Caerula Nereis
     Glaucusque et infesti Tridentis 55
     Ira mari tulit aestuoso.
 Sed quid moraris? quidque diu stupens
 Stas? Pulchra dudum visere Regia
     Te gestit ANGLORUM, auspicatam
     Alliget ut pedibus catenam. 60
 Horres catenam? Non ea te premet
 Quam fulminatus cudit aheneo
     Mimas camino, aut Turca dedit
     Qua miseras Pharetratus urbes.
 Accurre, toto prome pedes gradu, 65
 Accurre PRINCEPS: non properas? Vocat
 en REX IACOBUS CUIUS ORE
 SOLIS AD HESPERIUM CUBILE
 FRENATUR INGENS OCEANI CAPUT.
 Is, qui tot urbes, tot simul impigras 70
     Martis cohortes, quique nutu
     Tot cata corda regit virorum.
 Languescis? Ignavae te eripe morae.
 En ipse natam pollicitus suam
     Tuos in amplexus reponet 75

REX manibus sine fraudulentis.
 Videsne ut occultum aureola e sinu
 Scintillat ignem stella viraginum
     ELISA! Tempestiviusque
 Conjugii (mora abi) beato 80
 Ardet fruisi nectare: ut ordinat
 Binos ocellos! bina perennium
     Fomenta amorum! ridibundi
     Bina supercilii involucra!
 Te te maritum semper amabilem 85
 Habebit, aurae nescia lubricae
     Deposcit ipsa ultro, dabitque
     Gaudia coniugibus reclusa.
 Amore mentem flexanimo tibi
 Obducet, auro divite clarius, 90
     Colloque substernet virili
     Brachia nobiliora gemmis.
 Non illa quanquam pusio Cypria
 Cum matre technas mille vafer suat.
     Foras medullari propellet 95
     Mella semel lacrymae dicata.
 O foedus unco validus aeneo!
 Quod nec Chimaerae monstra tricorporis,
     Nec si resurgant missi in orcum
     Porphyryon, tumidusque Gyges 100
 Unquam revellent: scilicet horrida
 Inhospitales seu loca Syrtidos
     Visenda, diro Scorpionis
     Sive sub ungue, feroque vitae
 Flexu sub Anguis munia comparis 105
 Aequanda, casus spernere fortius,
     Quam sanguem Anchisae putatur
     Aequoreos subiisse fluctus.
 At at! camaenis pondus inest meis
 Quantum! FRIDRICO non comitem abnegans 110
     SE ELISA, mutata paternos
 Sede lares SPECIOSA liquit.
 Salve triremis per vada Thetyos
 Ductura pulchram salsa viraginem

DUCI PALATINO, alma cuius Lympha loquax rigat arva Nicri.	115
Salve Virago credita Pegasi Pennis; triceno lumine pervigil Quam Fama praevertit, diuque Multiplici populum replevit	120
Sermone, celsis turribus assonans Isthaec: BRITANNIS REGIA ab ultimis ELISA venit PULCHRA. pulchrum Conjugii jubar aeviterni.	125
FRIDRICE salve, cui reduci obviam Nymphae decentes, non sine litoris, Montisque collisu propinqui, Deproperant rapidis quadrigis.	130
Io novellorum omina coniugium Emensa fluctus Oceani! Quibus Auritus haesit Rhenus, atque Ter crepuit Nicer ore, visis.	135
Phoebusque doctae flamina tibiae Disternavit Thespiadum choro, Qui gratulantum multiformes Voce pia et saliente chorda	140
Plausus, notatis versibus, integrent. Evax! Nicrinae vena crepidinis Quam densus ordo! densa, Nuptos Plebs, celerat, studio videndi.	145
Quid? Lanam Iason dum Arietis auream, et Colchis relictis Phasiada advehit Mirata in occursum advolavit Thessaliae nuruum caterva.	
Evax triumphus! Colchidos an magis Non est beatum Pelle, Leonibus Acres Palatini Leones Congeneres fieri Britannis?	

ECHO ACROSTICHA AD SERENISSIMAM HEROINAM, ELISABETHAM SPONSAM.

E	cho, Palatini, dic quid sit, quod vehit oras	
L	itoris in claras Anglica navis? Echo. Avis.	150
I	nclaravit Avis comitata Cupidine? Sensi:	
S	ed quid, cuius ego sydere solor? E. Olor.	
A	les Olor? Quod iter trivit, quem Dux meus auro	
B	landius orbito debet amare? E. Mare.	
E	st maris ausus iter tentare? Tenacibus ecquid	155
T	eutonis ast Cygnum funibus hamat? E. Amat.	
A	dstet Amor supra vires et semina flammae:	
S	ignum quod, tandem, quo, strue, prodor? E. Odor.	
P	lenus odore Nicer, quis enim celaret? At ecqua	
O	bliciens arbos tam illecebrosa? E. Rosa.	160
N	empe erit, illa remotorum ROSA ELISA Britannum	
S	ponsa Ducis, virtus quem modo quaerit? E. erit.	
A	n Venus hoc pacta est? quid erit Flos REGIUS, illis	
R	ingens quae simulat monstra Benacus? E. acus.	
E	valeat voveo: et Latialis in aequore, mersus,	165
G	ryphus ita Idolii forte natabit? E. abit.	
I	lle ferox Gryphusne ruet? mihi syderis instar	
A	ngla erit, id dederit si medicamen? E. Amen.	

TRIPUDIUM HYMENAEUM

Aviditis? An me rumor anilium	
Insaniarum pellicit? Ut mihi	170
Perturbat aures murmur ingens,	
Sub rigidum veluti Niphaten	
Detrusus essem. Num decet hoc? crepat.	
Fors Dindymene dat biforem suis	
Cantum secretis? Entheatam	175
Aut rapiunt valido Cybelen	
Motu leones? Implicat an tubas	
Bellona pugnae? Lemnius hei faber	
Si non adurit officinas,	
Quis mihi Stentor acerbat aures?	180
Facesse. quiddam nescio blandius	
Sub rupe bina subsilit Orpheo.	
Struxisse narrant quemque plectro	

Septiforem resonante Theben Iucunda plausus vincit ovatio.	185
Ut ut Palatini occupat ultimos, Mundi Britannos fulgor! Utque Sepositum stupet Anglus omen!	
Quid mirum? in arces sidereas jovis Ut incalescens crinibus aureis,	190
Vultuque pulcher Phoebus, ignes Traiicit: aetherioque cursu	
Sublime coeli desuper atrium Aurora pingit: Rure Britannico Heros Palatini reversus	195
Explicuit capitis coronam Late, et decoros non sine fascibus Ducit triumphos, quos procul audient Gentes et urbes, glorioso Secula quos referentque cantu.	200
Ut civitatis compita fulgido Honore surgunt! Ut capita invicem Arcus triumphales levant! Ut Sacra trahunt socii penates!	
Plausu theatrum vela superbiunt, Segesque florum moenia duplicat Arcis Palatinae Acer armis Nobilium procerumque turma	205
Vigore currit quam patrio obviam Ducique Elisaeque Imperio inclytis!	210
Ut nuptiales pactiones Turba favens avidumque vulgus	
Gaudet corusco sidere pulchrius Fulsisse! raucis ut tuba tympanis Maturat affectum Iuventae Ad graciles nuruum choreas!	215
Hoc nempe faustas omine nuptias Anteit, beata quae fruitur Cypro Regina, sic Ales cupido Dona, facesque suas coronat.	220
Sed iam remoto sole dies abit, Vos ergo Nupti consilio Deum, Intrate lusu nuptiali Compositum thalamum; brevique	

Lucina pulchris pulchra parentibus 225
 Det digna avorum pignora laude; det
 Pulchros nepotes, mox daturos
 Progeniem Generosior[e]m.

FINIS.

Források

- FRÖLICH 1663 B. FRÖLICH, *Gros nuptialis, quam in honorem ... nuptiarum ... Andreae Günthero, verbi Divini apud Olassienses ministro ... Andreae Güntheri ecclesiae Olassiens. pastoris et XXIV regal. oratoris perpetui filio, sponso et ... Susannae ... Josephi Alavda ... reipublicae Leutschovien. senatoris... filiae, sponsae debitae gratul. et grat. ergo laeta dictante Thalia tripudianti animo Bartholomaeus Frölichus Casareop.* (pronunc in illustri Athaeneo Frag. sub vexillo sacrae Palladis militans) affinis humillimus anno ... 1663. deliniavit, Lócse, 1663. RMNY 3091.
- GRATTAROLO 1599 B. GRATTAROLO, *Historia della riviera di Salò*, Brescia, 1599.
- PAREUS 1613 J. P. PAREUS, *Vota epithalamia et euodia in augustissimas nuptias: ac reditum exoptatissimum ex Britannii Illustrissimi Potentissimique Principis ac Domini Domini Friderici V. Sacri Romani Imperii Archidapiferi Electoris: Comitis Platinis ad Rhenum, Ducis Bavariae etc. et Serenissimae Virginis-Reginae Elisabethae Sponsae: Jacobi Magna Britanniae Regis etc. Filiae unicae. Magnis desiderii ac plausibus concepta ac scripta nomine Illustris Scholae Casimirianae, quae est Neapoli Nemetum*, Heidelberg, 1613.
- PONTARA (a c. di) 1774 G. PONTARA (a c. di), *Versi e prose di Diamante Medaglia Faini, con altri componimenti di diversi autori e colla vita dell'autrice*, Salò, 1774.
- RMK III 1399 *Gamelia Nuptiis augustissimis serenissimi ac potentissimi domini D. Gabrielis Dei gratia sacri Romani imperii ac Transsylvaniae principis partium regni Hungariae domini, et siculorum comitis etc. sponsi principissae D. D. Catharinae Marchionis Brandeburgicae ... Johannis Sigismundi Marchionis Brandeburgensis ... filiae sponsae illustriissimae celebrandis mense Ianuario, concinnata ab alumnis ejusdem ... Gabrielis himilimis. Anno: Vera Corona sVo est VXor Donata MarIto Francofurti Marchionum*, Frankfurt, 1626.
- SÚRI ORVOS 1613 SÚRI ORVOS P., *Solemnitas Hymenaea Nuptiis Augustissimis Illustrissimi Potentissimique Principis D. D. Friderici V. Sacri Romani Imperii Archidapiferi Electoris, Comitis Palatini ad Rhenum, Ducis Bavariae etc. Sponsi. Et Serenissimae Honestissimaeque Virginis Reginae Elisabethae Jacobi Magnae Britanniae, Regis etc. Filiae Unicae Sponsae quam Auspicatam quia cupit, desiderio vovet aeviternam et nomine gentis Ungricae quae est Heidelbergae conceptam scriptamque, offert consecratque Paulus Orvos Surius Ungarus S. S. Theologiae Studiosus*, Heidelberg, 1613. RMK III 1124.

Felhasznált irodalom

- AKKERMAN 2013 N. AKKERMAN, *Semper Eadem: Elisabeth Stuart and the Legacy of Queen Elizabeth I*, in: S. Smart and M. R. Wade (eds.), *The Palatine Wedding of 1613. Protestant Alliance and Court Festival*, Wiesbaden, 2013, 143–168.
- CALCAGNO 2013 R. CALCAGNO, *A Matter of Precedence: Britain, Germany, and the Palatine Match*, in: S. Smart and M. R. Wade (eds.), *The Palatine Wedding of 1613. Protestant Alliance and Court Festival*, Wiesbaden, 2013, 243–266.
- GINZEL 2009 C. GINZEL, *Poetry, Politics and Promises of Empire. Prophetic Rhetoric in the English and Neo-Latin Epithalamia on the occasion of the Palatine Marriage in 1613*, Bonn, 2009.
- GINZEL 2013 C. GINZEL, “*Iam video Babylona rapi*”: *Imperialist Prophecy and Propaganda in the Occasional Verse of Alexander Julius, Giovanni Barthola Maria Genochi, and Ludovico Petrucci*, in: S. Smart and M. R. Wade (eds.), *The Palatine Wedding of 1613. Protestant Alliance and Court Festival*, Wiesbaden, 2013, 113–129.
- GÖMÖRI 2004 G. GÖMÖRI, “*A Memorable Wedding*”: *The Literary Reception of the Wedding of the Princess Elisabeth and Frederick of Pfalz*, *Journal of European Studies* 34/3 (2004), 215–221.
- HELTAI 1980 HELTAI J., *Adattár a heidelbergi egyetemen 1595–1621 között tanult magyarországi diákokról és pártfogóikról*, *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve* 1980, 243–348.
- HELTAI 1994 HELTAI J., *Alvinczi Péter és a heidelbergi magyar peregrinusok*, Budapest, 1994.
- HELTAI 2018 J. HELTAI, *Die persönlichen Beziehungen des Heidelberger Theologieprofessors David Pareus zu seinen ungarischen Studenten von 1598 bis 1621*, in: *Religiös motivierte Migrationen zwischen dem östlichen Europa und dem deutschen Südwestern vom 16. bis zum 19. Jahrhundert*, Hrsg. von Christine Absmeier et al., Stuttgart, 2018, 237–253.
- HUBACH 2013 H. HUBACH, *Of Lion and Leopards: Palatine Self-Representation in the triumphal Entry at Heidelberg*, in: S. Smart and M. R. Wade (eds.), *The Palatine Wedding of 1613. Protestant Alliance and Court Festival*, Wiesbaden, 2013, 207–242.
- MCGOWAN 2013 M. M. MCGOWAN, “*Les Triomphes de Jason*”: *A Myth Renewed in 1613*, in: S. Smart and M. R. Wade (eds.), *The Palatine Wedding of 1613. Protestant Alliance and Court Festival*, Wiesbaden, 2013, 463–478.
- MEIKLE 2013 M. M. MEIKLE, *Scottish Reactions to the Marriage of the Lady Elizabeth, “first dochter of Scotland”*, in: S. Smart and M. R. Wade (eds.), *The Palatine Wedding of 1613. Protestant Alliance and Court Festival*, Wiesbaden, 2013, 131–143.
- OLECHNOWICZ 2017 E. OLECHNOWICZ, *The Queen’s Two Faces. The Portraiture of Elisabeth I of England*, in: K. Mroziewicz and A. Sroczyński (eds.), *Premo-*

- dern Rulership and Contemporary Political Power. *The King's Body Never Dies*, Amsterdam, 2017, 217–246.
- SMART 2013 S. SMART, *From Garter Knight to Second David: The Palatine Portrayal of Friedrich V*, in: S. Smart and M. R. Wade (eds.), *The Palatine Wedding of 1613. Protestant Alliance and Court Festival*, Wiesbaden, 2013, 169–203.
- SMART–WADE (eds.) 2013 S. SMART and M. R. WADE (eds.), *The Palatine Wedding of 1613. Protestant Alliance and Court Festival*, Wiesbaden, 2013.
- SMITH 1850 W. SMITH, *A New Classical Dictionary of Greek and Roman Biography, Mythology and Geography: Partly based upon the Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, h. n., 1850.
- SZIGETI 2014 SZIGETI Cs., *Magyar constrainte-ek és francia megkötések: első közlemény*, Csörsz Rumen István (szerk.), Doromb: Közköltészeti tanulmányok 3., Budapest, 2014, 51–104.
- SZIGETI 2015 SZIGETI Cs., *Francia constrainte-ek és magyar megkötések: Második, befejező közlemény*, Csörsz Rumen István (szerk.), Doromb: Közköltészeti tanulmányok 4., Budapest, 2015, 13–82.
- THOMAS 2010 A. L. THOMAS, *A House Divided. Wittelsbach Confessional Court Cultures in the Holy Roman Empire, C. 1550–1650*, Leiden–Boston, 2010.

„Hungarian” Epithalamium by a Student in Heidelberg for the Wedding of the Future „Winter King and Queen” (1613)

*The paper presents the international context of an epithalamium written by a Hungarian student in Heidelberg, Paulus Orvos Surlus, dedicated to the wedding of Palatine Friedrich V of Pfalz and Elisabeth Stuart. Beside presenting the topoi borrowed from the international wedding propaganda in the work of Orvos Surlus, the paper also sheds light on the common motives his epithalamium shared with the work of another student from Heidelberg, Johann Philip Pareus. A highlight of Orvos Surlus' work is his anti-papal rhetoric, specifically the metaphors based on the figures of some fantastic beasts the author applied to the conflict between the Protestant Union and the Roman Curia. Among those metaphors appears the figure of an alleged monster living in the Lake Garda. The legend of this fantastic beast goes back to the sixteenth century. In the twenty-first century the monster was given its proper taxonomic name (*Benacosaurus Lacustris*) and became protagonist of a series of children's books written by Thomas Brenner.*

Keywords: topoi of the palatine wedding, Paulus Orvos Surlus, University of Heidelberg, Johann Philip Pareus, antipapal rhetorics, *Bencosaurus Lacustris* (the monster of Lake Garda)